

GEORGE COȘBUC (1866-1918) ÎN MEDALISTICA ROMÂNEASCĂ

Laurențiu Popescu *

Zusammenfassung

Es ist leicht zu erkennen, dass es eine kleine Zahl von Persönlichkeiten der rumänischen Kultur gibt, denen Forscher, Museographen oder Sammler von Medaillen und Plaketten umfassende Studien über Medaillen (und andere numismatische) Erzeugnisse, im Laufe der Zeit, als Zeichen der Ehre oder Erinnerung – wie dem Dichter Mihai Eminescu (1850-1889) bzw. dem Dichter Vasile Alecsandri (1821-1890) gewidmet haben.

Kürzlich, konnte nach langem Suchen eine beeindruckende (Gedenk-) Porzellanmedaille (Abbildung Nr. 1) des Dichters und- Akademikers George Coșbuc (1866-1918), anlässlich seines 100. Geburtstags (1866 -1966) gefunden werden. Ich empfinde es als eine Ehre eine kurze chronologische Darstellung der ausdrucksstarken (dokumentarischen) Metallquellen – Medaillen, Plaketten, Medaillons, Gedenkmünzen –, welche die rumänische Nation dem „Dichter der Bauernschaft“ und „dem Sänger der rumänischen Tapferkeit“, hergestellt und über sieben Jahrzehnte 1944-2016 gewidmet hat, vorstellen zu können.

Schlüsselwörter: Medaillenkunst, Medallie, Medallion, Plakette, Gedenktafel, Gedenkmünze.

În urmă cu trei decenii, sub semnătura profesorului Dulciu Morărescu, de la Biblioteca Academiei Române din București, se publica un dicționar - „*Oameni de cultură români în arta medaliei*” (Morărescu 1991¹) – dedicat unor exponenți ai artei, culturii și științei, cărturari și mari gânditori români care, în decursul istoriei, au fost onorați și omagiați prin medalistică, spre cinstirea memoriei respectivilor concetățeni. Astfel, în prima parte a lucrării se regăsesc, înregistrate alfabetic, un număr de 118 ilustre personalități ale neamului românesc, iar în partea a doua entuziastul cercetător al medalisticii a reprodus fotografic (în alb-negru și la o scară redusă) un număr de 112 realizări medalistice, larga majoritate a pieselor având o compoziție metalică (bronz, argint).

Era pentru întâia oară în medalistica românească, în decursul a peste un secol de la prima apariție tipografică (Sturza 1872)² în care erau prezentate și medalii românești, când un autor aborda în mod particular acest subiect, toate celelalte lucrări – cărți sau studii, nu multe ca număr (Sturdza 1872; Krupenski 1894-1895; Resch 1901; Groner 1905; Severeanu 1905-1906; Buzdugan, Neculiță 1971; Ievreinov *et alii* 1999) – concentrându-se pe enumerarea cronologică a (emiterii) medaliilor și plachetelor. Merită apreciat și efortul câtorva autori care, la sfârșitul anilor '80, au ales a releva, din perspectivă medalistică, unele momente istorice de răscruce ale societății românești

* Comisia Română de Istorie Militară, București.

E-mail: laur.popp@gmail.com

¹ Autorul dicționarului nu a clamat exhaustivitatea, principala intenție fiind de a prezenta realizări medalistice inedite – românești sau străine – majoritatea având grad ridicat de raritate.

² Studiul conține și planșe cu reprezentări de medalii românești emise în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

(Gheorghe, Dogaru 1988) împreună cu personalitățile a căror activitate a/au contribuit definitoriu la evoluția respectivelor evenimente (Bieltz 1978; Dogaru 1987).

Fiind considerată elevată, noua abordare a impresionat, extinzându-se, așa încât și alți împătimiți colecționari de realizări medalistice au publicat astfel de tipuri de studii (Iliescu, Ievreinov 1986-1991; Iliescu 1992-1993; Ievreinov 1994-1995) ori chiar (câteva) albume dedicate (însă numai) unei singure personalități naționale – poetului Mihai Eminescu (Dogaru, Dogaru 1991; Cornaci, Chiricheș 2000; Dogaru 2000). O altă tematică distinctă a domeniului este aceea a voievozilor și domnitorilor (Ciofu 1986-1991; Ievreinov 1996-1997; Pârvan 2004) care, în Evul Mediu, au condus Țara Românească ori, respectiv, principatul Moldova, o singură lucrare, în două ediții, fiind dedicată domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt (Dogaru 1987; Dogaru 2004). Ulterior, un colectiv de la Muzeul Național de Istorie a României, având la dispoziție o vastă colecție de medalii și plachete emise în anii regalității (1866-1947), a reușit să publice în mod sistematizat studii medalistice despre astfel de documente în metal care conțin efigii cu regii și reginele României (Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2001; Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2002; Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2003; Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2004; Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2005).

Prin urmare, este facil a constata că există un număr restrâns de personalități ale culturii române cărora cercetătorii, muzeografi ori colecționarii de medalii și plachete le-au dedicat studii specializate privitoare la realizările medalistice (și numismatice) emise, în decursul timpului³, în semn de cinstire ori de aducere aminte – poetului Mihai Eminescu (1850-1889) și, respectiv, poetului Vasile Alecsandri (1821-1890). Această stare de fapt nu poate să constituie un motiv de mândrie din perspectiva celor care activează în domeniu, mai ales că numărul total de medalii lansate nu este unul chiar redus – pe parcursul a patru secole au fost inventariate aproximativ 5000 de astfel de documente de metal (Ievreinov *et alii* 1999⁴).

În toamna anului 2020 am reușit să obțin, după o îndelungată căutare, o impresionantă medalie (comemorativă) unifacies de porțelan (Pl. 1, Fig. 1) care îl înfățișează pe poetul și eruditul George Coșbuc (1866-1918), emisă cu ocazia centenarului nașterii sale, iar cum poeziile care îmi sunt întotdeauna la îndemână, spre a le reciti ori de câte ori starea sufletească îmi solicită un refugiu aparte, îi aparțin, evident, lui „badea Coșbuc”⁵, am apreciat ca fiind onorantă o succintă prezentare cronologică a expresivelor izvoare (documentare) metalice – medalii, plachete, medalioane, monede comemorative ș.a. – pe care națiunea română a reușit să le dedice „poetului țărânimii” și „cântărețului vitejiei românești”⁶.

³ Și în mediul online există astfel de încercări (editate virtual) – spre exemplu, istoricului Nicolae Iorga.

⁴ Pentru perioada 1551-1998 autorii au repertoriizat un număr de 5294 de piese). Urmare unei îndelungate experiențe în domeniu, opinăm că, în realitate, numărul total al acestora este superior, multe realizări medalistice au rămas neinventariate/neidentificate (nefiind semnalate echipei), deoarece mijloacele de studiu utilizate în acei ani (1984-1998) erau rudimentare. Afirmăm aceasta doar ca o constatare, mai ales că am avut privilegiul de a participa „indirect” la finalizarea catalogului (anii 1998-1999). În plus, în cele două decenii care s-au scurs de la publicarea catalogului, datorită evoluției vieții sociale, au fost emise un număr semnificativ de noi medalii și plachete românești, atât de către diverse entități publice cât și de unele private.

⁵ Tatăl meu, Ion C. Popescu (1945-2018), mi-a cerut, elev fiind, să memorez și să nu uit niciodată numai două poezii: „Decebal către popor” și „Noi vrem pământ!”.

⁶ Într-o discuție telefonică din luna mai 2021, domnul Someșan Dorel Aurelian, custode la Muzeul memorial „George Coșbuc” (complexul muzeal este chiar casa natală a poetului), cu deosebită amabilitate a subliniat faptul că poetul Coșbuc prefera să fie apelat cu „bade George” ori „bădiță Coșbuc”. Cu toate acestea, ca formă superioară de respect, în epocă, unii prieteni și admiratori îl numeau „Gheorghe Coșbuc”, fără a exista vreo însemnare oficială (un document administrativ) care să conțină în mod explicit pronumele „Gheorghe” (în locul celui de „George”, atestat în documentele oficiale). Astfel, chiar și poetul Octavian Goga (1881-1938) în discursul său de primire între membrii Academiei Române – susținut la 30 mai 1923 și intitulat „Coșbuc”

Excede scopului studiului de față o eventuală analiză a biografiei (și a operei) poetului George Coșbuc – născut⁷ pe plaiuri nășăudene la 20 septembrie 1866 (st.n.) și trecut în neființă, prea devreme, la doar 51 de ani, în ziua de 9 mai 1918 (st.n.), în locuința sa din București – mai ales că, pentru publicul interesat, există o bogată literatură de specialitate unde este tratat critic subiectul⁸. Totuși, în considerație, se impun unele precizări definitorii ale biografiei sale: după un periplu studențesc la Cluj (1884-1886) și un rodnic stagiu la Sibiu, a venit (fiind chemat) la București în toamna-iarna 1889/1890, pentru un timp activând ca funcționar într-un minister; s-a căsătorit în prima săptămână a verii 1895 cu Elena Sfetea (1872-1943)⁹, care la sfârșitul acelei veri i-a dăruit un fiu, Alexandru (1895-1915), unicul lor copil. După moartea lui Mihai Eminescu, în 1889, George Coșbuc era considerat cel mai important poet național român¹⁰. Dovada: în aprilie 1900 a fost ales membru corespondent al Academiei Române, iar în mai 1916 a devenit membru activ/titular al acesteia.

Decesul lui George Coșbuc a survenit pe neașteptate în ziua de 9 mai 1918 (st.n.), în capitală, oraș aflat sub ocupația vremelnică a Puterilor Centrale încă din 23 noiembrie/6 decembrie 1916. Cum întreaga conducere politică și militară a României, alături de elita sa culturală, erau refugiate la Iași, și cum chiar în acele clipe de deznădejde națiunea română își vedea primejduită însăși ființa sa datorită dificilului context politico-militar internațional (armatele Antantei încă luptau pe diferite fronturi în primăvara anului 1918), despărțirea¹¹ de poetul George Coșbuc nu a avut amploarea prezumată – fiind fără funerarii naționale – așa cum oamenii de cultură cu o personalitate de anvergura sa ar fi avut-o în vremuri de pace. Trupul neînsuflețit al poetului a fost depus¹² în 11 mai 1918 la cimitirul „Șerban Vodă” (popular, „cimitirul Bellu”), în Locul de veci 8 din Figura 86, lângă trupul

(Goga 1923) – a folosit în conținutul expunerii numai apelativul „Gheorghe Coșbuc”. De asemenea, inclusiv pe placa memorială (de marmură albă), care a fost dezvelită la 14 mai 1922 la casa natală a poetului, a fost încrustat același apelativ, socotit de către organizatori o manifestare de adâncă prețuire, astfel: „Aici s'a născut fericitul / Gheorghe Coșbuc / Poetul țărănimii / Marele meșter al graiului românesc [...]” (Rusu-Șirianu 1922).

⁷ Calendaristic, ziua de 20 septembrie 1866 (st.n.) corespunde zilei de 8 septembrie 1866 (st.v.), iar din acest motiv o lungă perioadă de timp au existat incertitudini asupra stabilirii exacte a datei de naștere a poetului ardelean George Coșbuc, ca urmare a folosirii în epocă a celor două stiluri calendaristice diferite (cel din Transilvania comparativ cu cel din România – Vechiul Regat). Chiar și în prezent, la mai bine de un secol de când statul român a decis să adopte oficial utilizarea Calendarului Gregorian începând cu ziua de 14 aprilie 1919 (după ziua de duminică, 31 martie, a urmat ziua de luni, 14 aprilie, așa încât luna Aprilie 1919 a avut în fapt numai 17 zile: 14-30 aprilie), mai există încă dificultăți/confuzii/neclarități la interpretarea și corelarea datelor calendaristice aparținând celor două stiluri.

⁸ Pentru aceasta este utilă bibliografia publicată în 1965 de Gavril Scridon și Ioan Domșa (Scridon, Domșa 1965). De dată relativ recentă este de menționat una dintre lucrările profesorului Gavril Scridon (1922-1996), valoros exeget coșbucian, apărută postum, în 2003, la Cluj-Napoca (și în 2016, într-o nouă ediție).

⁹ Elena Sfetea a fost sora editorului Constantin Sfetea (1863-1924), un bun prieten al lui George Coșbuc.

¹⁰ Ca element de noutate pentru biografia lui George Coșbuc adăugăm faptul că, la 8 martie 1899, prin Decretul Regal nr.1015, Regele Carol I l-a numit Cavaler al Ordinului național „Steaua României”, iar la începutul anului următor, la 7 februarie 1900, prin Decretul Regal nr.558, Suveranul României i-a conferit „pentru merite literare” clasa I a medaliei „Bene Merenti”. În epocă, cele două distincții ale Statului român erau considerate cele mai importante din perspectiva oricărei personalități a culturii naționale.

¹¹ Unele detalii privind funerariile poetului George Coșbuc se regăsesc într-un articol semnat de Iuliu Moisil, publicat în nr.13 al revistei „Arhiva Someșană” (Moisil 1929-1931).

¹² Probabil că după decesul Elenei Coșbuc (11 octombrie 1943), rămășițele pământești ale membrilor familiei au fost transferate în Locul de veci 19 din Figura 9 – așa cum s-a procedat și cu rămășițele scriitorului Ion Luca Caragiale (1852-1912) – în imediata vecinătate a poetului Mihai Eminescu (1850-1889), cel mai important om de cultură român care se odihnește în această necropolă. Nici decidenții și nici data exactă a transferului nu au fost identificate, așa încât viitoare cercetări ar putea clarifica aspectul.

unicului său fiu, Alexandru, decedat într-un accident rutier la Bălești, lângă Târgu-Jiu, cu trei ani mai înainte, în august 1915.

Tocmai de aceea, atât prietenii cât și admiratorii săi au năzuit neconținut să se revanșeze, așa încât în anii care au urmat desăvârșirii unității statale realizată la 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, au avut loc diferite comemorări ori evenimente culturale prin intermediul cărora s-a urmărit omagierea lui George Coșbuc, printre care se cade a aminti: a) la 14 mai 1922 a fost dezvelită o placă memorială de marmură albă la casa natală din localitatea Hordou, județul Bistrița-Năsăud; b) la 20 iunie 1926 a fost dezvelit un bust al poetului în curtea Liceului grăniceresc „George Coșbuc” din Năsăud (anterior, Gimnaziul superior român greco-catolic), instituție absolvită de tânărul George Coșbuc în vara anului 1884¹³; c) cu ocazia unei impresionante serbări culturale, la Arad, la 9 iunie 1929, au fost dezvelite atât bustul poetului George Coșbuc, cât și bustul istoricului Alexandru Dimitrie Xenopol (1847-1920)¹⁴; d) la 16 iulie 1933, la Sibiu, a fost inaugurat încă un bust monumental al scriitorului George Coșbuc, realizare artistică (turnată în bronz) a sculptorului Corneliu Medrea, cu un postament din piatră cioplită, fiind poziționat în prezent în micul parc din fața unuia dintre sediile Primăriei Sibiu.

Enumerarea acestor manifestări de expresie culturală – în fapt, dezveliri de monumente de for public¹⁵ – de cinstire a memoriei poetului George Coșbuc este necesară deoarece „dispariția” bustului poetului aflat în curtea liceului din Năsăud, săvârșită în timpul vremelnicei ocupații horthyste (într-una din nopțile anului 1942), a reușit să coaguleze un grup de scriitori și gazetari ardeleni refugiați la București și să îi determine să lanseze în toamna anului 1942, prin intermediul ziarului „Ardealul”, o strângere publică de fonduri „pentru ridicarea unui monument demn la mormântul fără cruce din cimitirul Bellu a lui George Coșbuc”. Acesta „trebuia ridicat din contribuția tuturor”, cu scopul de „a răspunde sacrilegiului de la Năsăud și pentru a cinsti așa cum se cuvine memoria marelui năsăudean”¹⁶. Ulterior, în nr.18 din 1 mai 1943 al ziarului „Ardealul”, în josul primei pagini, a fost reprodus un desen ce conținea o schiță a monumentului propus de sculptorul Ion Vlasiu (1908-1997), cel care a reușit să obțină spre realizare proiectul¹⁷.

¹³ Bustul monumental, turnat în bronz, a fost o lucrare de artă din portofoliul sculptorului Corneliu Medrea (1888-1964), fiind finalizat încă din vara anului 1914 (planificat a se dezveli la 28 august 1914), dar din cauza izbucnirii Primului Război Mondial festivitățile au fost amânate (Câmpean, Buzași 2016). S-a folosit timpul trecut „a fost” deoarece în anii ocupației horthyste din nordul Ardealului, 1940-1944, bustul a fost mutilat și apoi a „dispărut” – gest neonorant pentru ocupant (Protase, 2014). Câțiva ani mai târziu, în ziua de 14 octombrie 1956, o creație artistică a aceluiași sculptor Corneliu Medrea, reprezentând un alt bust al poetului George Coșbuc („mai maturizat”), a fost dezvelită în curtea aceleiași școli din Năsăud.

¹⁴ Ambele busturi au fost realizate de către sculptorul Gheorghe Groza (1899-1930), fiecare dintre sculpturi fiind așezată pe câte un soclu (un trunchi de piramidă suprapus pe un cub) și poziționate simetric la stânga și dreapta intrării în Palatul Cultural din Arad.

¹⁵ Fiind de obicei lucrări unicate, monumentele de for public, pe lângă mari avantaje (propagandistice), au și un serios dezavantaj – „un risc asumat”: ele pot fi înlăturate (ori distruse semnificativ) cu un efort minimal de către indivizi (sau de administrații politice ori militare vremelnice) care nu îmbrățișează „figura” celui omagiat, când ideile și opera acestuia sunt „contrare” concepției noilor potențai ai zilei, ori când simbolistica respectivei lucrări de artă plastică exprimă o așa-zisă „atitudine perimată ori nocivă”.

¹⁶ În perioada octombrie 1942 – octombrie 1943, în paginile ziarului „Ardealul” au fost raportate cu perseverență de către Comitetul de inițiativă detalii actualizate despre sumele primite în cadrul colectei publice intitulată „Pentru o cruce la mormântul lui G. Coșbuc”. În nr.40 din 16 octombrie 1943 a fost anunțată în mod oficial „Închiderea subscripției pentru monumentul lui George Coșbuc”. Costul total estimat/contractat era de un milion de lei, iar inaugurarea monumentului era planificată pentru data de 12 decembrie 1943 (sau eventual într-una din zilele imediat următoare).

¹⁷ În pofida faptului că există suficiente albume-monografii despre biografia și portofoliul artistic al sculptorului Ion Vlasiu, în niciunul nu apar detalii ori ilustrații despre acest deosebit monument funerar.

Planificată pentru sfârșitul anului 1943, inaugurarea monumentului funerar de la căpătâiul poetului George Coșbuc a fost amânată, singura explicație publică apărând în luna martie 1944¹⁸. Apoi, abia în data de 19 august 1944 stăruitorul grup de publiciști ardeleni din jurul ziarului „Ardealul” care au lansat proiectul au anunțat intempestiv că a doua zi, duminică 20 august 1944, la orele 17:30, urma să se desfășoare la „cimitirul Bellu” dezvelirea monumentului, operă a sculptorului Ion Vlasiu, „în cadrul unei pioase ceremonii” la care „publicul românesc din capitală este rugat a lua parte la această solemnitate reparatoare”. Presa din zilele următoare a inserat diverse relatări de la această „măreață solemnitate”, uneori însoțite de instantanee fotografice (Pl. 1, Fig. 2) obținute în timpul acestei „vibrante manifestațiuni național-culturale”¹⁹.

Din analiza acelor reproduceri fotografice – cu slab nivel calitativ – se poate afirma că monumentul funerar se prezenta sub forma unui bloc paralelipipedic din piatra albă, care, pe fața principală, central, avea profilată (prin cioplire) o cruce latină, iar la intersecția brațelor crucii era poziționată (prin alipire) efigia poetului George Coșbuc, din bronz turnat, în relief înalt, orientată înspre stânga. Din perspectivă artistică efigia poate fi „considerată” atât un basorelief, cât și un medalion²⁰, în pofida faptului că aceasta nu este oglindită „în interiorul” unei plinte metalice (ca un câmp/fond). Prin dimensiuni, monumentul era (este încă) impunător: circa 2200-2400 mm înălțime, 1000-1200 mm lățime (mai îngust la bază) și 330 mm grosime.

Vizitând în ziua de 6 iunie 2021 monumentul funerar al poetului George Coșbuc (Pl. 2, Fig. 3), am constatat unele detalii și particularități, astfel: a) medalionul-efigia poetului (din bronz patinat), poziționat central pe brațul orizontal al crucii (960 x 500 mm), are o înălțime a reliefului de maximum 65 mm, iar dimensiunile exterioare (neregulate) sunt de 350 mm pe orizontală și 420 mm pe verticală (Pl. 2, Fig. 4); b) întreaga cruce latină are aceeași culoare/patină ca și efigia poetului, chiar dacă în alte instantanee fotografice – ceva mai vechi, identificate în mediul online – aceasta era albă (nepatinată); c) pe brațul vertical superior (500 x 500 x 9 mm) se regăsește un text reliefat în piatră, de asemenea patinat, pe trei rânduri: „GEORGE / COȘBUC / 1866 – 1918”; d) pe brațul vertical inferior se regăsesc pe 12 rânduri, gravate în piatră (și patinate), câteva versuri din poezia „*Lupta vieții*”²¹; e) la nivelul solului există o lespede (1100x1900 mm), de asemenea cu text explicativ scris în piatră (în relief), „să fie semn pentru urmași” și „îndemn la faptă”; f) pe spatele blocului de piatră, către bază, am localizat o legendă discretă, săpată în piatră, pe trei rânduri, dar cu ultimul rând obliterat fiindcă a fost acoperit de piatra funerară anterioară/inițială (520 x 445 mm), fixată ulterior acolo, modificând inestetic viziunea autorului²².

La scurtă vreme după inaugurarea monumentului funerar ridicat în cinstea poetului George Coșbuc, în România s-a instalat, cu sprijinul Moscovei, un regim de democrație populară – în fapt un regim totalitar comunist – așa încât întreaga putere politică a fost acaparată de partidul unic, respectiva formă de guvernământ

¹⁸ În ultima pagină a nr.10 din 11 martie 1944 a ziarului „Ardealul” se lansa informația că monumentul lui Coșbuc urma să fie inaugurat în cursul lunii aprilie 1944, iar prezentând stadiul lucrării, sculptorul Ion Vlasiu justifica nefinalizarea prin întârzierea livrării pietrei frontale, „un monolit comandat în Bulgaria”.

¹⁹ A fost accesată colecția cotidianului „Universul” din august 1944 care se păstrează la Biblioteca Centrală Universitară din București, precum și colecția ziarului „Ardealul” din perioada 1942-1944.

²⁰ Aflat în imediata vecinătate, monumentul lui Mihai Eminescu conține un medalion (din metal, cu diametrul de 420 mm) reprezentând efigia poetului, semnat de sculptorul Ioan Georgescu (1856-1898).

²¹ S-a optat pentru șase versuri: „O LUPTĂ-I VIAȚA; / DECI TE LUPTĂ / CU DRAGOȘTE / DE EA, CU DOR. / PE ȘEAMA CUI? / EȘTI UN NEMER- / NIC CÂND N'AI UN / TEL HOTĂRĂTOR. / TU AI PE-AI TĂI! / DE N'AI PE NIMENI / TE LUPTI PE / ȘEAMA TUTUROR.”

²² Text lizibil: „RIDICAT DIN INIȚIATIVA REFUGIAȚILOR ARDELENI PRIN / SUBSCRIȚIE PUBLICĂ DESCHISĂ DE ZIARUL ARDEALUL 1944 / ARHI[TECT] (...) [VL]ASIU”.

perpetuându-se până în Decembrie 1989. În perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989, am identificat două momente semnificative cu caracter omagial-evocator a poetului George Coșbuc: a) celebrarea (indirectă) pe plan local a nouă decenii de la naștere, în toamna anului 1956; b) sărbătorirea la nivel național a centenarului nașterii lui, în luna septembrie 1966.

La Năsăud, după trei decenii de la dezvelirea primului bust sculptat al poetului George Coșbuc²³ (lucrare de artă plastică distrusă în anul 1942, în timpul ocupației horthyste a respectivului ținut²⁴), „în cadrul tradiționalelor sărbători comemorative ale liceului local – liceu în a cărei matricolă au figurat ca elevi George Coșbuc și Liviu Rebreanu” – s-a inaugurat la 14 octombrie 1956 un nou bust monumental al poetului George Coșbuc, operă a aceluiași sculptor Corneliu Medrea²⁵. Cu aceeași ocazie, Școala medie nr.1 din Năsăud a (re)primit în denumirea sa numele fostului ei absolvent George Coșbuc.

Cum presa vremii era sub controlul total al partidului unic de guvernământ, succintele mențiuni din ziare nu precizau niciun detaliu despre faptul că acesta era un al doilea bust, că primul fusese distrus sub oblăduirea regimului horthyst, că instituția de învățământ năsăudeană mai purtase cu ani în urmă denumirea „George Coșbuc” (și că printr-o decizie anterioară a partidului-stat numele poetului fusese eliminat de pe frontispiciu) – prin urmare, toate comunicările dădeau impresia (în special cetățenilor neavizați) că „partidul e-n toate”... că era pentru întâia oară când se organizau festivități de omagiere a poetului (evident, un fapt încorect), că doar ei, comuniștii, s-au gândit și s-au îngrijit (vreodată) de astfel de celebrări populare.

Al doilea moment este și cel mai important fiindcă s-a desfășurat, la nivel național, în perioada 15-20 septembrie 1966, spre a se marca împlinirea unui secol de la nașterea poetului ardelean George Coșbuc. Asemenea evenimente se organizau tot mai des – începuseră cu doar câțiva ani mai înainte – autoritățile comuniste căutând permanent ocazii festive, mai ales că la un secol de la Unirea Țării Românești cu Moldova (24 ianuarie 1859) nu era dificil să fie „alese” anumite momente „convenabile” din recenta istorie a poporului român. Astfel, exemplificativ, în prima decadă a lunii septembrie 1966 s-a sărbătorit Centenarul introducerii sistemului metric în România, ocazie cu care s-a emis și o medalie de bronz, cu diametrul de 60 mm (Buzdugan, Neculiță 1971²⁶). Ulterior, imediat după încheierea omagierii lui George Coșbuc, autoritățile centrale au organizat festivități de sărbătorire a Centenarului Academiei Republicii Socialiste România, ocazie cu care s-au emis atât o medalie de bronz (diametrul de 60 mm), cât și o insignă cu email (diametrul de 24 mm).

Neavând acces la documente relevante de arhivă nu se pot preciza nici promotorii și nici momentul inițial când s-a propus autorităților competente – conducerii Academiei și/sau conducerii Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (C.S.C.A.) – ideea unei celebrări oficiale a împlinirii unui secol de la nașterea poetului academician George Coșbuc²⁷. Cronologic, rezultatele cercetării noastre asupra conținutului periodicelor

²³ Evenimentul a avut loc la 20 iunie 1926, în curtea liceului absolvit în 1884 de tânărul George Coșbuc, la 8 ani de la trecere lui în neființă și la 60 de ani de la nașterea acestuia.

²⁴ Unica mărturie iconografică a bustului „dobarât de pe soclu” și „mutilat” este reprodusă în Istrate 2001.

²⁵ Având în vedere că evenimentul s-a desfășurat în toamna anului 1956, se poate considera că festivitățile au avut un pronunțat caracter de omagiere a lui George Coșbuc, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la nașterea sa (reprezentări fotografice ale noului bust în: Scridon, Domșa 1965; Câmpean, Buzași 2016).

²⁶ Se oferă explicații privind emiterea în acei ani a medaliilor și a plachetelor.

²⁷ Este regretabil că accesul la o cercetare sistematică în arhivele publice este încă deficitar, mai ales că unele instituții publice nu și-au predat fondurile cu documentele din perioada 1945-1989, iar multe dintre actele oficiale mai vechi de 30 de ani (de la crearea lor) sunt încă clasificate și nu pot fi studiate liber.

vremii și a unora dintre documentele emise de către instituțiile de profil ne dezvăluie că destul de târziu – pe la mijlocul verii anului 1966 – a început pregătirea unor acțiuni festive de omagiere. Astfel, printr-o adresă înaintată lui Emil Bodnăraș, prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, întocmită la 20 august 1966²⁸, sub semnătura președintelui C.S.C.A., Pompiliu Macovei, se solicita aprobarea unor acțiuni de dezvelire a unor plăci memoriale dedicate unor „personalități ale vieții culturale și științifice din țara noastră”, menționându-se în mod expres că personalitățile alese/preferate erau deja „prevăzute în planul aprobat de Secretariatul C.C. al P.C.R. (Secretariatul Comitetului Central al Partidului Comunist Român, n.n.)”. În fapt, respectiva solicitare de aprobare era însoțită de două anexe cu „Propuneri”²⁹, una susținută de C.S.C.A., care evidenția un număr de 35 de dezveliri de plăci comemorative (și două înlocuiri), iar cea de a doua era din partea Academiei – cu ocazia aniversării propriului ei Centenar – și conținea un număr de 86 de dezveliri de plăci memoriale.

Subiectul studiului de față – academicianul George Coșbuc – se regăsește consemnat în ambele anexe-liste. Astfel, prin intermediul primei liste, C.S.C.A. propunea, „cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea poetului George Coșbuc”, instalarea/dezvelirea „unei plăci comemorative la Sibiu, pe fostul local al redacției revistei Tribuna”, cu următorul text: „În această clădire a funcționat sub conducerea scriitorului Ioan Slavici revista Tribuna. Printre redactorii revistei se afla, între anii 1887-1889, tânărul poet George Coșbuc”³⁰. În a doua anexă, conducerea Academiei propunea, la poziția 73, „fixarea unei plăci comemorative pe casa în care a locuit George Coșbuc din București, str. Povernei nr.40”³¹, din raionul „16 Februarie”, care să conțină următorul text: „În această clădire și-a petrecut ultimii ani din viață poetul George Coșbuc (1866-1918), cântăreț al țărânimii și al frumuseților patriei, strălucit traducător din literatura universală. Această placă s-a așezat în anul 1966 cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la naștere și cu prilejul Centenarului Academiei”³².

Este de presupus că solicitarea de aprobare a fost trimisă imediat de către prim-vicepreședintele Consiliului de Miniștri spre analiză Secției Propagandă a C.C. al P.C.R., iar responsabilii de acolo, la 13 septembrie 1966, printr-o notă, semnată de Rădulescu I., adjunct al șefului Secției, au avizat pozitiv acțiunea, făcând unele minore corecții și comentarii (dar fără vreo legătură cu subiectul studiului de față). Pe 15 septembrie, sub semnătura lui D. Trică, șeful Secției Cultură-Învățământ, a fost transmis către C.S.C.A. acordul final al lui Emil Bodnăraș asupra întregii acțiuni.

În paralel, în principalele ziare ale vremii care au apărut în ziua de duminică 4 septembrie 1966 a fost anunțată organizarea, între 15 și 20 septembrie 1966 atât în capitală, cât și în alte localități din țară, a „Zilelor George Coșbuc”, sub auspiciile Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Academiei Republicii Socialiste România și Uniunii Scriitorilor, în

²⁸ Data întocmirii documentului – „20 august 1966” – apare corectată/actualizată cu cerneală albastră, așa încât solicitarea trebuie considerată ca fiind emisă oficial sub data de „5 septembrie 1966” și, respectiv, primită/înregistrată de către destinatar în ziua imediat următoare, la 6 septembrie 1966.

²⁹ Locațiile specificate erau răspândite pe întreg cuprinsul țării, însă majoritatea se regăseau în București.

³⁰ Deoarece placa memorială (de marmură albă) dezvelită oficial la 18 septembrie 1966 la Sibiu nu conține vreun medalion/basorelief (sau vreo altă componentă plastică), am exclus-o din prezenta analiză. Oricum, din informațiile obținute textul gravat (în final) pe placă este diferit, dar nu într-un mod semnificativ.

³¹ Adresa menționată în document este „str. Povernei nr.40” și nu cea binecunoscută – „Calea Plevnei nr. 40” (în anul 1918 adresa oficială a locuinței era „Calea Plevnei nr.48”).

³² Deoarece această placă memorială a fost dezvelită la 24 septembrie 1966, cu două zile înainte de începerea festivităților privind Centenarul Academiei (planificate a se desfășura în perioada 26 septembrie – 3 octombrie 1966), textul propus (și aprobat) a suferit modificări ulterioare, după cum se va arăta.

colaborare cu alte instituții culturale (nenominalizate). Cititorii erau informați că, „în acest scop s-a constituit Comitetul național pentru organizarea festivităților prilejuite de centenarul lui George Coșbuc”, dându-se și lista celor 56 de membri ai respectivului Comitet, ordonați alfabetic³³. Presumăm că ședința de constituire a avut loc sâmbătă, 3 septembrie 1966 (în acea perioadă sâmbăta era zi lucrătoare).

Următorul moment semnificativ anunțat în presa vremii a fost conferința de presă din dimineața zilei de 9 septembrie 1966 unde au fost prezentate datele de desfășurare a câtorva dintre cele mai importante evenimente cultural-educative, cu caracter evocator sau științific (inclusiv manifestări literar-artistice, expoziții documentare, lansări de carte și vizite la casa natală a poetului) pe care Comitetul le planificase pentru intervalul 15-20 septembrie 1966. De interes este însă semnalarea expresă a faptului că „se vor fixa plăci (memoriale/comemorativ, n.n.) la fosta redacție a „Tribunei” din Sibiu și, în București, pe clădirea unde și-a petrecut poetul ultimii ani”. De asemenea, se menționa că „un timbru aniversar (subl.n.) și un afiș (subl.n.) cu centenarul lui George Coșbuc se vor adăuga manifestărilor prin care este cinstită în conștiința publicului amintirea marelui poet”.

Din cercetarea surselor edite a reieșit că în spațiul public nu a existat nicio mențiune (difuzată anterior sau posterior acțiunii) privind medalia comemorativă pe care Comitetul a conferit-o – totuși cândva (sic!), unor anumiți cetățeni „cu merite” (sic!) – cu ocazia „Zilelor George Coșbuc” (așa cum, spre exemplu, la conferința de presă din 20 septembrie 1966 privind planificarea aniversării Centenarului Academiei s-a anunțat oficial despre o preconizată emitere de medalii jubiliare și de insigne). Dar, urmare a cercetării fondurilor arhivistice a fost identificat un act normativ emis la 15 septembrie 1966 – „Hotărârea Consiliului de Miniștri nr.1981 privind sărbătorirea împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui George Coșbuc” – care avea scopul, prin art.1, de a stabili componența Comitetului (lista membrilor regăsindu-se în anexa nr.1 a actului), iar prin art.2 de a aproba planul de măsuri pentru respectiva sărbătoare (în anexa nr.2 a hotărârii sunt enumerate 15 acțiuni distincte). De interes este cel din urmă punct unde erau specificate următoarele: „Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă și Uniunea Scriitorilor se vor îngriji de emiterea unei medalii comemorative „George Coșbuc” (subl.n.) și de editarea unui afiș.” Nefiind alte precizări (ori eventuale limitări) este de presupus că respectivul Comitet a considerat că este pe deplin împuternicit să decidă în toate aspectele și privințele spre a se îndeplini planul de măsuri încredințat, iar că medaliiile comemorative se pot acorda orișicui (sic!) doresc membrii acestuia, fără prea multe justificări. Opinăm aceasta deoarece certificatul care a însoțit conferirea acestei medalii nu conține niciun element unic de identificare – un număr de ordine – așa încât în aceste condiții ele se puteau oferi în mod discreționar.

Eventuala analiză a acțiunilor și a festivităților care au avut loc pentru cinstirea poetului academician George Coșbuc excede scopul studiului de față³⁴, așa încât atenția noastră se îndreaptă doar asupra manifestărilor cu caracter medalistic: a) dezvelirea unei plăci memoriale care conține un medalion de bronz cu efigia celui omagiat, amplasată pe zidul casei în care acesta și-a petrecut ultimii ani ai vieții; b) emiterea unei medalii comemorative, conferită împreună cu un certificat tip legitimație; c) lansarea unei medalii (comemorativ) unifată de porțelan.

Cronologic, cea din urmă acțiune identificată și fixată cu exactitate în timp a fost una de dezvelire a plăcii memoriale – abia aprobată la cel mai înalt nivel politic-

³³ Comitetul era format din 56 de personalități ale vieții culturale, științifice și gazetărești (academicieni, universitari, scriitori, redactori, directori, funcționari guvernamentali de rang superior ș.a.), atât din capitală, cât și din restul țării, dar nu considerăm a fi relevant pentru studiu de față enumerarea acestora ori a funcțiilor lor.

³⁴ Cititorii interesați pot cerceta direct ziarele din epocă sau pot studia o extinsă cronică a omagierii lui George Coșbuc, dar având ca punct de plecare festivitățile de pe plaiurile născădene (Ruleanu 1973-1974).

guvernamental – care a avut loc în ziua de sâmbătă, 24 septembrie 1966, fiind montată pe peretele exterior al clădirii de la nr.40 de pe Calea Plevnei. În mod surprinzător, acțiunea a fost tratată succint și numai de către unele cotidiane: „Scânteia” a publicat o ilustrație a plăcii alături de un scurt comentariu; „Informația Bucureștiului” a fost singurul ziar care a menționat (în plus) autorul medalionului de bronz montat în partea superioară a plăcii – sculptorul Constantin Iordache (1920-[1994?]).

Placa memorială se află și în prezent în aceeași poziție, este din marmură albă (610 x 895 x 35 mm), are fixată în partea superioară, central, un medalion de bronz cu efigia poetului George Coșbuc, orientată spre stânga (diametrul de 380 mm). Pe placă este gravată prin incizie următoarea inscripție: „IN ACEASTA CASA A LOCUIT / IN ULTIMII ANI AI VIETII SALE / POETUL GEORGE COSBUC •1866-1918• / CINTARET DE SEAMA AL VIETII SI / ASPIRATIILOR POPORULUI ROMAN, / EMINENT TRADUCATOR DIN / LITERATURA UNIVERSALA. – / – septembrie 1966 –”³⁵ (Pl. 3, Fig. 5).

Deoarece medalionul de bronz nu are nicio legendă și nici vreo semnătură a autorului, s-a considerat oportun a se insista asupra cercetării realizărilor sculptorului Constantin Iordache. Sursele edite de informații privind portofoliul său artistic sunt insuficiente, însă într-un catalog de expoziție de la Brașov, din mai-iunie 1971, artistul a expus printre diverse lucrări și patru „Medalii”, una dintre ele fiind intitulată „G. Coșbuc”, din „bronz”, cu dimensiunea de „0.40 m”. Coroborând cu lista pieselor expuse în catalogul din iulie-august 1966, se poate susține că în septembrie 1966 autorul a „executat” medalionul George Coșbuc în (cel puțin) două exemplare: unul fiind fixat pe placa memorială, iar al doilea regăsindu-se în colecția sa personală (și păstrat cel puțin câțiva ani)³⁶. Nu deținem informații privind prezenta locație a celui de-al doilea exemplar din bronz, însă s-a reușit identificarea modelului din ghips (Pl. 3, Fig. 6) creat de artistul plastic Constantin Iordache după care au fost turnate exemplarele din bronz³⁷.

O mențiune este necesar a se introduce: în realitate, la fel ca în cazul multor altor lucrări artistice de acest gen, opinăm că placa memorială a fost realizată într-unul din atelierele productive din cadrul Fondului Plastic (cu sediul în București), o întreprindere economică aflată sub îndrumarea și controlul Uniunii Artiștilor Plastici (U.A.P.), iar sculptorul Constantin Iordache a realizat efectiv numai modelul din ghips al medalionului cu efigia poetului George Coșbuc. Nu lipsit de importanță este și faptul că printre membrii Comitetului se regăsea și președintele U.A.P., academicianul Ion Jalea, probabil tocmai pentru a se avea un control direct relativ la finalizarea în timp util a celor două plăci memoriale aflate în planul de dezveliri festive - cea pentru locația din București și, respectiv, cea pentru locația din Sibiu.

A doua manifestare cu caracter medalistic înfăptuită cândva (sic!) prin septembrie 1966 are ca element principal medalia comemorativă „George Coșbuc” (Pl. 4, Fig. 7) care a fost conferită de către Comitetul național pentru sărbătorirea Centenarului, împreună cu un certificat tip legitimație. Nu au fost identificate documente ori informații care să lămurească momentul în care aceste medalii au fost conferite ori care să precizeze numărul exemplarelor acordate. Totuși, șansele ca medaliile să fi fost înmânate chiar în cursul desfășurării „Zilelor George Coșbuc” sunt

³⁵ Se poate observa că textul final săpat în marmură diferă de cel aprobat inițial, însă noua formulare este mult mai concisă, strict la obiect. Prezumăm că, fiind presați de timpul scurt, într-una din ședințele Comitetului s-au decis aceste modificări, fără a se mai solicita vreo altă aprobare în acest sens.

³⁶ Într-una din paginile catalogului se găsește o reprezentare fotografică a plăcii memoriale dezvelite la 24 septembrie 1966, iar în dreptul acesteia este adăugată o notiță, scrisă de mână, în creion: „Placă comemorativă - casa în care a locuit Gh. Coșbuc”.

³⁷ Modelul din ghips alb are un diametru de 360 mm și o înălțime maximă a reliefului de 60 mm.

suficient de mari deoarece piesele au fost executate - așa cum se va arăta - la atelierele din cadrul Monetăriei Statului din București, instituție specializată în astfel de lucrări medalistice, locație unde au fost realizate larga majoritate a medaliilor și plachetelor emise în acea perioadă.

Pe aversul medaliei, în câmpul central, este reprezentat, în relief înalt, bustul lui George Coșbuc, având privirea în față, iar în exergă este reproducă (incus), în facsimil, caligrafica semnătură a acestuia, „GeorgeCoșbuc”, având dedesubt, urmărindu-se cordonul/gulerul, anii de viață „1866 – 1918”. Lateral, în partea stângă, urmărind cordonul, se regăsește încrustat numele artistului gravor care a creat medalia - „S.GRUDINSCHI” (Ștefan Grudinski) (Ciofu 1992-1993³⁸). Pe revers, în câmpul central, deasupra unei semicoroane din frunze de laur, unite printr-o fundă, este inscripționat, pe două rânduri orizontale, într-un aranjament inspirat, „100” și „1866 ANI 1966”. Circular, pe marginea medaliei, legenda se continuă cu textul „DE LA NAȘTEREA LUI GEORGE COȘBUC”. În decursul ultimilor cinci ani am analizat mai multe variante constructive ale acestei medalii comemorative de bronz, toate cu același diametru de 60 mm, însă având mase/greutăți în gama 90-120 grame (Buzdugan, Neculiță 1971)³⁹. Diferența de gramaj apare datorită utilizării în etapa de presare a unor rondele/module de grosimi diferite (cu înălțimea muchiei în gama 4.5-6.5 mm). Unele dintre exemplare nu au numele gravorului imprimat pronunțat, fiind dificil de descifrat.

Medalia a fost oferită într-o cutie specială (Pl. 4, Fig. 8), din imitație de piele, care se deschide precum o carte în lateral stânga (închisă are 81 x 82 x 13 mm, iar deschisă are 180 x 82 x 10 mm), având în centrul jumătății din dreapta un locaș decupat rotund, cu diametrul de 60 mm, unde se poate depozita spre bună păstrare medalia. Pe capac/copertă este inscripționat pe trei rânduri textul: „CENTENARUL / COȘBUC / 1866•1966”.

Certificatul care a însoțit conferirea medaliei comemorative „George Coșbuc” (Pl. 4, Fig. 9) este din carton crem lucios, sub formă de legitimație, având patru file (71.5 x 100 mm). Pe prima filă apare imaginea aversului medaliei, redusă la numai 34 mm, iar dedesubt o legendă, pe două rânduri: „GEORGE COȘBUC / 1866–1966”. Pe a treia filă este imprimat un text, în interiorul căruia este un spațiu punctat rezervat pentru a se completa cu mâna numele persoanei căreia i se acorda medalia („Cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea poetului George Coșbuc, se conferă medalia George Coșbuc”), iar în partea inferioară apare denumirea emitentului („COMITETUL NAȚIONAL PENTRU / SĂRBĂTORIREA CENTENARULUI”) și data conferirii medaliei („BUCUREȘTI – SEPTEMBRIE 1966”).

În lipsa oricăror informații, este dificil a estima numărul persoanelor care au primit medalia cu ocazia „Zilelor George Coșbuc”, dar prin deducție cel puțin 56 (sic!). Afirmăm aceasta deoarece singurele două astfel de certificate identificate până în prezent sunt completate cu numele a doi dintre membrii Comitetului: a) Lăncrănjan Ion – scriitor, redactor-șef adjunct al revistei „Gazeta literară”; b) Nestor Ignat – președintele Uniunii Ziaristilor. Altfel spus, Comitetul – în practica elitei comuniste – și-a autoconferit medaliile comemorative pe care avea datoria morală să le acorde în primul rând cetățenilor care, în decursul timpului, contribuiseră la susținerea operei și a biografiei născădeanului George Coșbuc⁴⁰. Cum Bibliografia din 1965 conține și un

³⁸ Studiul prezintă succint „viața și opera” medalistului Ștefan Grudinski, 1928-1989.

³⁹ Autorii menționează numai modelul de bronz, de 60 mm. Într-un alt catalog specializat (Ievreinov *et alii* 1999), autorii susțin că au fost emise și modele/variante din argint (de 60 mm) ale medaliei, însă până în prezent nu am reușit să identificăm pentru studiu niciun astfel de exemplar.

⁴⁰ Se va continua cercetarea altor certificate spre a se identifica măcar o persoană care nu a fost membru al Comitetului, care nu a primit medalia într-o acțiune protocolară datorită funcției

util indice de nume de persoane, este facil a depista că niciunul dintre cei doi tovarăși nu au avut vreun aport la promovarea celui omagiat (cel puțin nu înainte de 1960).

Spre bucuria celor interesați de domeniu, în colecțiile Monetăriei Statului din București încă se mai păstrează macheta în ipsos a aversului medaliei comemorative „George Coșbuc” (Pl. 5, Fig. 10), una dintre cele două componente pe care sculptorul-medalist Ștefan Grudunski le-a realizat efectiv spre a se putea finaliza comanda primită din partea Comitetului. De obicei, pentru a se obține acuratețe la detaliile compozițiilor/reprezentărilor iconografice, macheta în ipsos care este lucrată direct de către artistul-creator se face (dimensional) de câteva ori mai mare decât piesa finită, așa că, spre exemplu, această machetă are un diametru de 230 mm (Ciornei 2000⁴¹).

Cea de a treia realizare medalistică – cu o lansare încă nedeterminată / nelocalizată (nici ca locație și nici calendaristic, dar probabil cândva (sic!) în a doua jumătate a anului 1966) – este o medalie unifată de porțelan alb (Morărescu 1991⁴²), cu diametrul de 121 mm (Pl. 1, Fig. 1). Căutată / așteptată o lungă perioadă de timp, recenta obținere a acesteia ne-a permis să o includem în prezentul studiu. Nu cunoaștem scopul pentru care medalia a fost creată – dacă a fost unul eminamente comercial sau dacă a fost o comandă specială a unei instituții publice spre a o oferi celor merițiți în promovarea operei ardeleanului George Coșbuc, la centenarul nașterii lui.

Neavând vreo informație validă, denumirea acesteia ar putea fi medalia de porțelan Centenarul nașterii lui George Coșbuc, 1866-1966. Pe aversul medaliei, în câmpul central, este reprezentat bustul lui George Coșbuc cu pălărie⁴³, având privirea orientată înspre stânga, înconjurat circular de legenda „CENTENARUL NAȘTERII • GEORGE COȘBUC”, iar în exergă anii „• 1866–1966 •”. Cordonul care bordează marginea aversului este aurit.

Marca de fabrică imprimată central pe reversul medaliei – „iris / PORTELAN FIN” – își dovedește utilitatea în identificarea întreprinderii care a realizat această frumoasă medalie: Fabrica de porțelan „IRIS” din Cluj⁴⁴. Medalia este protejată de o cutie pătrată (dimensiuni: 130x130x17 mm), din carton pânzat (albastru), iar pe capac este inscripționat pe două rânduri: „GEORGE COȘBUC / 1866–1966”. Este dificil a propune un tiraj orientativ al medaliei deoarece nu se cunoaște nici scopul (real / concret) și nici emitentul acestei lansări⁴⁵.

Din perspectivă medalistică, după momentul „Zilelor George Coșbuc” – cu o desfășurare de nivel național – din luna septembrie 1966, personalitatea poetului George Coșbuc nu a mai revenit în actualitate, nici până la înlăturarea regimului totalitar comunist din Decembrie 1989, dar nici în prima perioadă de după instituirea regimului politic actual. S-au scurs aproape cinci decenii, 1966-2013, până când „poetul țărănimii” a fost readus în atenția publicului prin intermediul unor realizări medalistice și numismatice dedicate, chiar dacă numărul acestor acțiunilor este oarecum redus: a)

vremelnic deținută, și care a primit medalia pentru contribuții efective (anterioare) la promovarea operei lui George Coșbuc.

⁴¹ Se oferă inclusiv detalii privind tehnologia fabricării medaliilor la Monetăria Statului.

⁴² Este prezentată piesa, fiind redată și o reprezentare fotografică în partea a doua.

⁴³ Modelatorul iconografiei medaliei (încă neidentificat) s-a inspirat probabil după o bine-cunoscută carte poștală, emisă în 1928 de Editura „Cartea Românească”, care îl prezintă pe poet într-o asemenea poziție.

⁴⁴ În anul 1972, cu ocazia împlinirii a cinci decenii de la înființarea fabricii „IRIS”, a fost editată o monografie, dar nu conține nicio informație relevantă privind aceste (rare) realizări medalistice din porțelan, cu excepția numelor celor opt creatori, angajați permanenți ai fabricii.

⁴⁵ În acest caz am considerat că fabrica a avut rolul de producător/realizator al unei comenzi din țară. În aceeași măsură nu trebuie exclusă varianta ca fabrica din Cluj să fie atât producător / realizator cât și emitent, scopul fiind doar unul comercial – o „creație” (aparte) oferită spre a fi achiziționată în special de către colecționari sau de către publicul care prețuia sectorul elementelor decorative din porțelan.

în toamna anului 2013, cu ocazia aniversării a 150 ani de neîntreruptă activitate școlară la Colegiul Național „George Coșbuc” din Năsăud, printre manifestările desfășurate au fost incluse și unele cu caracter medalistic⁴⁶; b) la 12 decembrie 2016, pentru a se omagia împlinirea a 150 ani de la nașterea lui George Coșbuc, Banca Națională a României (BNR) a emis o monedă din argint cu valoarea nominală de 10 lei; c) la sfârșitul anului 2016 și Monetăria Statului și-a propus să celebreze un secol și jumătate de la nașterea poetului ardelean George Coșbuc, lansând o medalie comemorativă cu intenția declarată a colecționării ei, ulterior fiind inclusă și într-un set de șase medalii comemorative expresiv intitulat „Poeții României”, alături de alți cinci importanți poeți ai neamului românesc, cu ocazia „Zilei Internaționale a Poeziei” din 21 martie 2017.

Un moment omagial-evocator cel puțin la fel de important precum cel din septembrie 1966 trebuie considerat a fi cel făcut de Banca Națională a României în luna decembrie 2016, ocazie cu care banca centrală a lansat o emisiune numismatică din argint, cu valoarea nominală de 10 lei – deci cu putere circulatorie pe teritoriul României – cu scopul de a marca împlinirea unui secol și jumătate de la nașterea lui George Coșbuc (Pl. 5, Fig. 11). Aversul monedei este împărțit în două zone inegale, în cea din stânga de forma unui ovoid ascuțit poziționate pe verticală, pe cinci rânduri distincte (suprapuse) milesimul „2016” (anul emisiunii), stema României, inscripția „ROMANIA”; valoarea nominală cu „10” și „LEI”, iar în zona din dreapta, mult mai extinsă, este ilustrată o compoziție (țărânci cu fus, soldați, scenă de pe câmpul de luptă) care are drept sursă creația lirică a lui George Coșbuc. Reversul monedei este și el format din două zone inegale, cea din stânga, mai extinsă și tot sub forma unui ovoid ascuțit, prezintă portretul lui George Coșbuc și semnătura acestuia în facsimil „GeorgeCoșbuc”, în zona din partea dreaptă se regăsește o compoziție inspirată din poezia „Iarna pe uliță”, iar incus în exergă „1866”, anul nașterii celui omagiat.

Tirajul acestei monede este unul redus – numai 200 de exemplare – fiind dificil de explicat de ce a fost aleasă/emisă o cantitate atât de insignifiantă, element factual ce a transformat-o rapid într-o deosebit de căutată realizare numismatică în rândul colecționarilor români. Moneda a fost realizată în tehnica proof, iar titlul argintului ales este unul ridicat – 999‰. Aceasta are un diametru de 37 mm, cântărește o uncie (31.103 grame), iar muchia este zimțată. Pentru a fi protejate, piesele au fost ambalate în capsule de metacrilat transparent, fiind însoțite de câte o broșură de prezentare, cu text redactat în trei limbi (română, engleză, franceză), cu un total de 74 de pagini. Ultima foaie din broșură (paginile 73-74) este în fapt certificatul de autenticitate care conține înscris numărul (unic) de autentificare, format din șapte cifre, primele patru dinspre stânga fiind toate zero.

Conform informațiilor din broșura însoțitoare, designul monedei a fost realizat de către ing. Cristian Ciornei, iar machetele din ipsos au fost executate de către machetistul-grafician Tudor Leșanu (pentru avers) și, respectiv, de machetistul-grafician Cristian Guță (pentru revers).

Aproximativ în aceeași perioadă, Monetăria Statului din București, în dorința de a veni în întâmpinarea colecționarilor de medalii și plachete și spre a celebra jubileul celor 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc, a lansat o medalie comemorativă (Pl. 5, Fig. 12) prin care a încercat atât să revitalizeze reușitul portret al poetului realizat în 1966 de către artistul-gravor Ștefan Grudinski (de pe avers), cât și să introducă elemente iconografice distincte (pe revers) care să răspundă și unor orientări

⁴⁶ În pofida insistențelor, până la finalizarea studiului de față, nu s-a reușit obținerea unor date tehnice și informații relevante privind realizările medalistice dedicate în mod exclusiv portretizării fostului elev al școlii, George Coșbuc (reprezentări iconografice nedetaliată sub raport tehnic sunt incluse în ACNGC 2013-2014).

comerciale ale instituției (o eventuală includere ulterioară în serii / seturi medalistice privind comemorarea unor personalități și a unor evenimente marcante).

Prin urmare, aversul noii medalii păstrează întreaga iconografie a medaliei comemorative (din bronz) „George Coșbuc” conferită în septembrie 1966, iar pe noul revers, machetistul-grafician Ilie Murgilas – realizatorul machetei în ipsos – a propus o sugestivă compoziție din trei elemente indispensabile oamenilor de litere care au creat opere literare în secolele precedente: un caiet-manuscris, o pană de scris și, alături, o călimară pentru cerneală.

Diametrul medaliei a fost păstrat la 60 mm, iar compoziția aliajului este tombac argintat. Este posibil ca ulterior să se fi produs și variante din tombac (aliaj de cupru) și, respectiv, din argint (aliaj cu o puritate de 900‰).

Merită a se evidenția bunele intenții ale Monetăriei Naționale care a decis să își intensifice eforturile în domeniul medalistic, lansând mult mai des medalii aniversative sau comemorative, într-o largă paletă de tematici, după cum se arată și într-unul dintre cataloagele color editate de această regie autonomă⁴⁷. În cadrul capitolului „Colecții permanente”, alături de seturile de medalii dedicate „Regilor României” ori „Domnitorilor Români”, se regăsesc și seturile intitulate „Poezii României” și, respectiv, „Scriitorii României”.

Astfel, lansat cu ocazia „Zilei internaționale a Poeziei” din 21 martie 2017, setul „Poezii României” se compune din șase medalii – toate având același revers realizat de machetistul-grafician Ilie Murgilas – ce îi înfățișează, în mod individual, pe cei mai reprezentativi poeți ai românilor: Mihai Eminescu (1850-1889), George Coșbuc (1866-1918), Nichita Stănescu (1933-1983), Tudor Arghezi (1880-1967), Vasile Alecsandri (1821-1890), George Bacovia (1881-1957). Cele șase medalii din set sunt ambalate într-o casetă din lemn, ce conține și un Certificat de Autenticitate (nenumărat) emis de conducerea Monetăriei Statului.

Încercarea noastră de a evidenția diversele realizări medalistice precum și emisiunea monetară care evocă personalitatea poetului academician George Coșbuc – făurite ori lansate pe parcursul a șapte decenii, 1944-2016 – nu a fost nicidecum o prestație facilă. Suntem conștienți că nu am reușit să cuprindem toate tipurile de realizări după cum ne propusesem inițial.

Întreaga grațitudine tuturor colecționarilor, custozilor și artiștilor-gravori pentru amabilitatea cu care au pus la dispoziția noastră spre studiu unele dintre artefactele prezentate.

Sperăm ca inițiativa să nu rămână una izolată și să fie urmată și de alți colecționari ori specialiști ai domeniului, iar în viitor să vadă mai des lumina tiparului astfel de studii dedicate și altor personalități ale vieții culturale și științifice ale României, deoarece prin astfel de expresive realizări artistice în metal un popor își poate promova, atât în interior, cât mai ales în exterior, propria sa cultură și istorie, valorile morale în care crede, precum și capacitățile sale creatoare deosebite.

⁴⁷ Albumul color se prezintă într-o calitate grafică deosebită și redă succint, în 32 de pagini (în format A4), programul medalistic și produsele de serie pe care le poate oferi Monetăria Statului (Catalog MS 2017).

Bibliografie

- Bieltz 1978 – L. Bieltz, *Medalii referitoare la revoluția condusă de Tudor Vladimirescu*, în CN 1, 1978, pp. 95-101.
- Bugdugan, Neculiță 1971 – G. Bugdugan, Gh. Neculiță, *Medalii și plachete românești. Memoria metalului*, București, 1971.
- Catalog MS 2017 – *Monetăria Statului* (catalog), București, 2017.
- Câmpean, Buzași 2016 – D. Câmpean, I. Buzași, *Omagiul lui George Coșbuc cu ocazia dezvelirii bustului în Năsăud*, Cluj-Napoca, 2016.
- Ciofu 1986-1991 – V. Ciofu, *Voievodul Mircea cel Bătrân ilustrat în medalii*, în BSNR 80-85/134-139, 1986-1991, pp. 233-246.
- Ciofu 1992-1993 – V. Ciofu, *Sculptorul medalist Ștefan Grudinschi (1928-1989). Viața și opera*, în BSNR 86-87/140-141, 1992-1993, pp. 269-281.
- Ciornei 2000 – C. Ciornei, *Monetăria Statului – Activitatea medalistică 1999*, București, 2000.
- Cornaci, Chiricheș 2000 – M. Cornaci, C. Chiricheș, *Eminescu în medalistică. Catalog*, Botoșani, 2000.
- Dogaru 1987 – I. Dogaru, *Ștefan cel Mare în medalistica românească*, București, 1987.
- Dogaru 2000 – I. Dogaru, *Mihai Eminescu 1889-2000: 111 ani în medalistică*, București, 2000.
- Dogaru 2004 – I. Dogaru, *Ștefan cel Mare și Sfânt în medalistica românească (18710-2004). 500 de ani de la trecerea lui în veșnicie 1504-2004*, Alexandria, 2004.
- Dogaru, Dogaru 1991 – I. Dogaru, M. Dogaru, *Eminescu în documente de metal*, București, 1991.
- Gheorghe, Dogaru 1988 – C. Gheorghe, M. Dogaru, *Revoluția română din 1948 reflectată în documente de metal*, București, 1988.
- Goga 1923 – Oc. Goga, *Coșbuc. Discurs de primire rostit în sesiunea solemnă la 30 maiu 1923*, București, 1923.
- Groner 1905 – E. Groner, *Rumanische Medaillen vom Jahre 1600 bis einschliesslich 1900*, București, 1905.
- Ievreinov 1994-1995 – A. Ievreinov, *Medalii românești cu efigie din perioada 1990-1993*, în BSNR 88-89/142-143, 1994-1995, pp. 217-243.
- Ievreinov 1996-1997 – A. Ievreinov, *Efigii domnești pe medalii românești bătute între anii 1959-1997*, în BSNR 90-91/144-145, 1996-1997, pp. 231-238.
- Ievreinov et alii 1999 – A. Ievreinov, Oc. Iliescu, N. Curdov, M. Duțu, *Medalii privitoare la Istoria Românilor. Repertoriu cronologic, 1551-1998*, București.
- Iliescu, Ievreinov 1986-1991 – Oc. Iliescu, A. Ievreinov, *Alecsandri în medalistica românească*, în BSNR 80-85/134-139, 1986-1991, pp. 227-232.
- Iliescu 1992-1993 – Oc. Iliescu, *Dimitrie Alexandru Sturdza și numismatica românească*, în BSNR 86-87/140-141, 1992-1993, pp. 17-58.
- Istrate 2001 – G. Istrate, *George Coșbuc în ultimii 50 de ani*, Cluj-Napoca, 2001.
- Krupenski 1894-1895 – N. G. Krupenski, *Medaliile române sub Regele Carol I și alte câteva medalii mai vechi, 1839-1895*, București, 1895.
- Moisil 1929-1931 – I. Moisil, *Din timpul Războiului Unirii Neamului – Moartea poetului George Coșbuc*, în Arhiva Someșană 3.13, 1929-1931, pp. 351-358.
- Morărescu 1991 – D. Morărescu, *Oameni de cultură români în arta medaliei. Dicționar*, București, 1991.
- Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2001 – E. Oberländer-Târnoveanu, K. Pârvan, *Carol I în medalistică*, în MN 13, 2001, pp. 137-181.
- Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2002 – E. Oberländer-Târnoveanu, K. Pârvan, *Regina Elisabeta în medalistică*, în MN 14, 2002, pp. 246-270.

- Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2003 – E. Oberländer-Târnoveanu, K. Pârvan, *Medalii, plachete, ordine, decorații, monede și bancnote cu portretele Regelui Ferdinand I și Reginei Maria*, în MN 15, 2003, pp. 311-341.
- Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2004 – E. Oberländer-Târnoveanu, K. Pârvan, *Medalii, plachete, ordine, monede și bancnote cu portretul Regelui Carol al II-lea*, în MN 16, 2004, pp. 355-374.
- Oberländer-Târnoveanu, Pârvan 2005 – E. Oberländer-Târnoveanu, K. Pârvan, *Medalii, plachete, monede, bancnote și ordine cu efigia sau cifra Regelui Mihai I*, în MN 17, 2005, pp. 339-350.
- Pârvan 2004 – K. Pârvan, *Medalii comemorative Ștefan cel Mare*, în MN 16, 2004, pp. 269-285.
- Pârvan, Neuguțu 2003 – K. Pârvan, M. Neuguțu, *Personalitatea și opera domnitorului Al. Ioan Cuza reflectată în medalistică*, în MN 15, 2003, pp. 211-247.
- Protase, 2014 – D. Protase, *Amintiri din viața de elev la liceul „George Coșbuc” din Năsăud (anii 1938-1946)*, în ACNGC, 2013-2014, pp. 198-204.
- Resch 1901 – A. Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu, 1901.
- Russu-Șirianu 1922 – V. Russu-Șirianu, *La casa natală a poetului Gheorghe Coșbuc*, în Flacăra 7.25, 23 iunie 1922, pp. 399-400.
- Ruleanu 1973-1974 – Oc. Ruleanu, *Centenarul George Coșbuc. Cronica desfășurării sărbătoririi a 100 de ani de la naștere (1866-1966)*, în Arhiva Someșană. Studii și comunicări, 1973-1974, pp. 299-331.
- Scridon, Domșa 1965 – G. Scridon, *I. Domșa, George Coșbuc – Bibliografie*, București, 1965.
- Scridon 2003 – G. Scridon, *Viața lui George Coșbuc*, Cluj-Napoca, 2003.
- Severeanu 1905-1906 – G. Severeanu, *Catalogul medaliilor moldo-române cunoscute de la anul 1600 până la 1906*, în BSNR 3, 1905-1906.
- Sturdza 1872 – D. A. Sturdza, *Uebersicht der Münzen und Medaillen des Fürstenthums Romanien (Moldau und Walachei)*, în NZ 4, 1872, pp.44-129.

Explicația planșelor / Erklärung zur Tafel

Planșa 1 – Fig.1 - Medalia de porțelan Centenarul nașterii lui George Coșbuc, 1866-1966 (lansată în 1966); Fig.2 - Colaj fotografic cu instantanee de la dezvelirea monumentului funerar al poetului George Coșbuc (20 august 1944, Cimitirul Bellu).

Tafel 1 – Bild 1 - Porzellanmedaille zum hundertjährigen Geburtstag von George Coșbuc, 1866-1966 (ausgegeben 1966); Bild 2 - Foto Collage mit Momentaufnahmen anlässlich der Enthüllung des Grabdenkmals des Dichters George Coșbuc (20. August 1944, Friedhof Bellu).

Planșa 2 – Fig.3 - Monumentul funerar al poetului George Coșbuc (6 iunie 2021, Cimitirul Bellu); Fig.4 - Medalionul-efigie al poetului George Coșbuc poziționat central pe monumentul funerar (detaliu).

Tafel 2 – Bild 3 - Grabdenkmal des Dichters George Coșbuc (6. Juni 2021, Friedhof Bellu); Bild 4 - Medallion-Büste des Dichters George Coșbuc in der Mitte des Grabdenkmals (Detail).

Planșa 3 – Fig.5 - Placa memorială cu medalionul de bronz cu efigia lui George Coșbuc poziționată pe clădirea din Calea Plevei nr.40 și dezvelită oficial în 24 septembrie 1966

(17 iulie 2021, București); Fig.6 - Modelul din ghips alb al medalionului cu efigia poetului George Coșbuc (realizat în 1966).

Tafel 3 – Bild 5 - Erinnerungstafel mit der Bronz-Büste von George Coșbuc, angebracht an dem Gebäude in der Calea Plevnei nr.40 und offiziell enthüllt am 24. September 1966 (Bukarest den 17. Juli 2021); Bild 6 - Gipsmodell des Medaillons mit der Büste des Dichters George Coșbuc (gefertigt 1966).

Planșa 4 – Fig.7 - Medalia comemorativă de bronz „George Coșbuc”, 1866-1918 conferită de către Comitetul național pentru sărbătorirea Centenarului (oferită în septembrie 1966); Fig.8 - Cutia în care a fost oferită Medalia comemorativă „George Coșbuc”, 1866-1966; Fig.9 - Certificatul tip legitimație care a însoțit conferirea medaliei comemorative „George Coșbuc”, 1866-1966.

Tafel 4 – Bild 7 - Gedenkmedaille in Bronze „George Coșbuc”, 1866-1918 dargeboten vom Nationalkomitee für die Feier des hundertjährigen Jubiläums (überreicht im September 1966); Bild 8 - Das Etui in welchem die Gedenkmedaille „George Coșbuc“, 1866-1966, überreicht wurde; Bild 9 - Zertifikat Typ Ausweis welches die Überreichung der Gedenkmedaille „George Coșbuc“, 1866-1966, begleitet hat.

Planșa 5 – Fig.10 - Macheta în ipsos a aversului medaliei comemorative „George Coșbuc”, 1866-1966 (realizată în septembrie 1966); Fig.11 - Moneda comemorativă din argint (dedicată împlinirii a) „150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc” cu valoarea nominală de 10 lei (emisă la 12 decembrie 2016); Fig.12 - Medalia comemorativă (din aliaj de cupru argintat) „George Coșbuc” lansată de către Monetăria Statului spre a fi colecționată (în 2016).

Tafel 5 – Bild 10 - Gipsmodell der Vorderseite der Gedenkmedaille „George Coșbuc“, 1866-1966 (angefertigt im September 1966); Bild 11 - Gedenkmünze in Silber, gewidmet zur „hundertfünfzig-jährigen Wiederkehr des Geburtstages von George Coșbuc“ (ausgegeben am 12. Dezember 2016); Bild 12 - Erinnerungs-Medaille (versilberte Kupferverbindung) „George Coșbuc“, ausgegeben von der Monetaaria Statului (Staatliche Münzprägeanstalt) zu Sammlerzwecken (2016).

1.

Piatră funerară desvelită ieri De mormântul poetului Gh. Coșbuc, la Cimitiul Bellu

DESVELIREA MONUMENTULUI FUNERAR DELA MORMÂNTUL POETULUI GEORGE COȘBUC

Solemnitatea desvelirii pietrei funerare

În sfârșit, i s'a făcut dreptate „poetului țărăniimii”. S'a răspuns așa cum trebuia barbariei dela Hordon și dela Năsăud. Prin desvelirea monumentului dela mormântul lui George Coșbuc, act săvârșit în prezența unei asistențe numeroase și selecte, se face o puternică reafirmare a drepturilor noastre istorice.

La marea solemnitate a participat Academia Română, reprezentată prin d. prof. Al. Lădaru, Nicolae Bănescu, Victor

Slăvescu, Ionescu-Siseșu și dr. Clușă.

Au vorbit d. Gabriel Tepelea, în numele comitetului de inițiativă, și care, după ce relevă valoarea simbolică a operei sculptorului Ion Vlasiu, sortită a sta de straș la mormântul lui George Coșbuc, roagă Academia Română a lua sub înaltă sa protecție monumentul desvelit astăzi.

Îi răspunde d. prof. N. Bă-

nescu, în numele Academiei Române.

Au mai luat cuvântul d. Ghiță Pop, fost ministru, E. Boșcă-Mălin, în numele cercului naștădenilor, Const. Hagea, din partea ziarului „Ardealul”, ale cărui coloane au fost deschise din primul ceas pentru adunarea fondului necesar ridicării acestui monument. Vasile Netea, încheie seria vorbitorilor printr-un răscolitor cuvânt îngemănând mari nădejdi în suferințele ardelenilor.

2.

3.

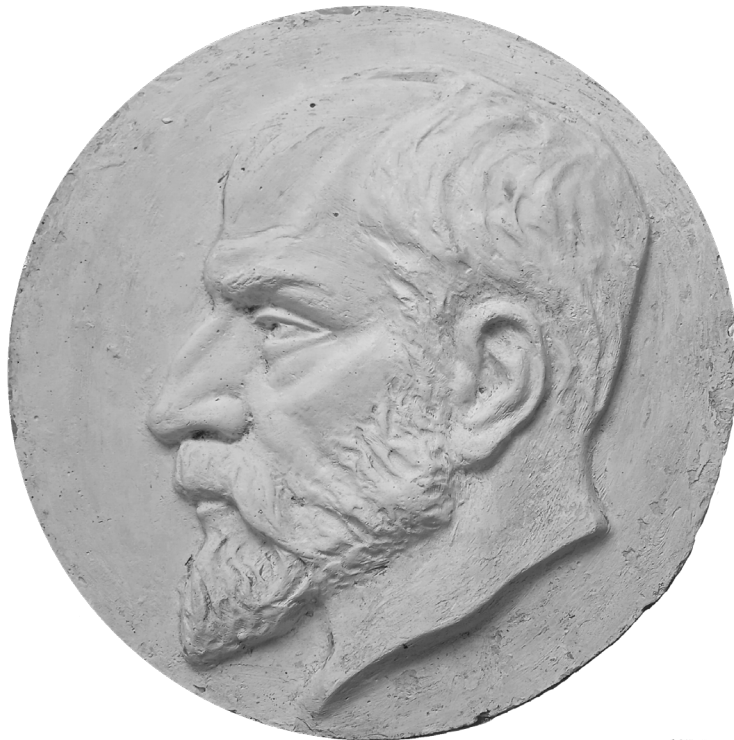

4.

Planșa 2

5.

6.

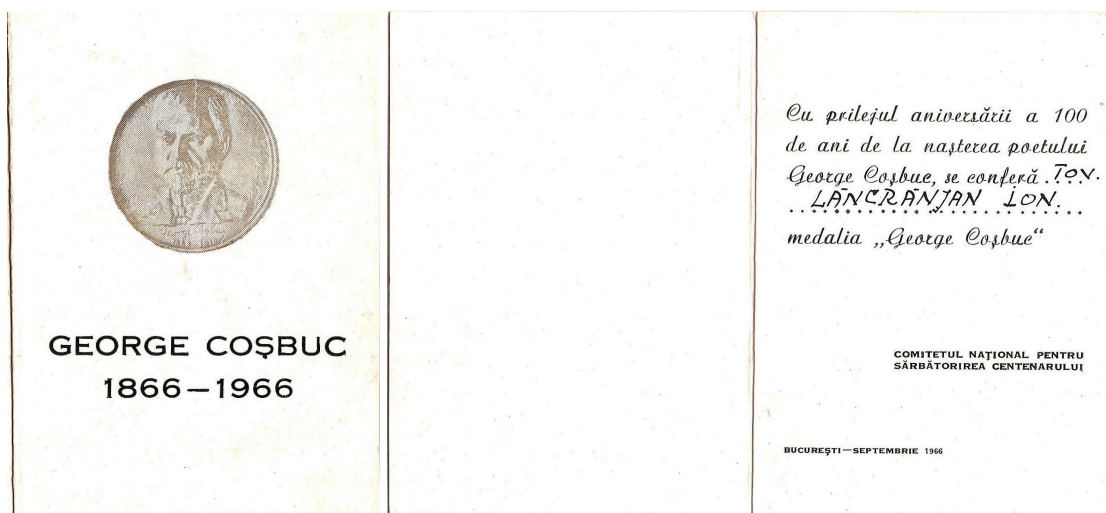
Planşa 3

7.

8.

9.

10.

11.

12.

Planșa 5